

کاربرد روش قیمت گذاری دارایی سرمایه ای (CAPM) در تخصیص بهینه ذخایر گاز طبیعی

دکتر احمد جعفری صمیمی *

تورج دهقانی **

چکیده

امروزه دامنه کاربرد تکنیک های مدیریت سبد دارایی از حوزه بازار سهام فراتر رفته و در بخشهای دیگر از جمله مدیریت پروژه های نفت و گاز روز به روز در حال گسترش است. در این مقاله با توجه به محدودیت ذخایر گازی کشور و تنوع فرصتهای مختلف سودآور برای تخصیص گاز طبیعی از جمله صادرات گاز، توسعه طرحهای پتروشیمی با خوراک گاز و تزریق گاز به میادین نفتی، کاربرد روش ترکیبی مدل بهینه سازی سبد دارایی مارکویتز و مدل قیمت گذاری دارایی سرمایه به عنوان روشی نوین پیشنهاد شده است. در این روش که برای اولین بار در مورد این موضوع به کار می رود، ابتدا با استفاده از روش بهینه سازی سبد دارایی مارکویتز، سبدهای دارایی کارآمد را که از تخصیصهای مختلف به گزینه های متنوع مصرف گاز به دست آمده و حداکثر ارزش را در ریسکهای مختلف ایجاد می کنند، به دست می آوریم. مجموعه این سبدهای دارایی کارآمد، منحنی و تابع مرز کارآمدی را ایجاد می کنند. سپس به کمک مدل قیمت گذاری بازاری دارایی (CAPM)، که نوعی رابطه ساده را بین بازدهی انتظاری و ریسک سرمایه گذاری در یک بازار رقابتی بیان می کند، سبد دارایی بهینه را به دست می آوریم. برای این منظور با ارزش گذاری قطعی تمام داراییهای ممکنه، خط بازار سرمایه را به دست آورده و از تماس این خط با منحنی مرز کارآمدی، ترکیب بهینه حاصل می شود. نتایج نهایی محاسبات انجام شده توسط این الگو، سبدهای دارایی بهینه با ترکیبهای متنوع پروژه های پتروشیمی، تزریق گاز و صادرات گاز، در پنج سناریوی مختلف ۱۰۰، ۲۰۰، ۳۰۰، ۴۰۰ و ۵۰۰ میلیون متر مکعب گاز طبیعی تولید شده، همراه با ارزش انتظاری و ریسک معادل، را نشان می دهند.

واژه های کلیدی: بهینه سازی سبد دارایی، تزریق گاز به میادین نفتی، بازدهی انتظاری، قیمت گذاری بازاری دارایی سرمایه، خط بازار سرمایه

طبقه بندی JEL: Q۴۹، Q۳۹

1. Capital Asset Pricing Model

jafarisa@yahoo.com

* استاد اقتصاد دانشگاه مازندران

** دانشجوی مقطع دکترا رشته اقتصاد - گرایش نفت و منابع دانشگاه مازندران - مؤسسه مطالعات بین المللی انرژی

مقدمه

کشور ایران با در اختیار داشتن حدود ۲۷^۱ تریلیون متر مکعب گاز طبیعی و معادل ۱۵ درصد ذخایر گازی دنیا پس از کشور روسیه در رتبه دوم قرار دارد. استفاده بهینه از این ذخایر عظیم نیازمند برنامه ریزی دقیق علمی بلند مدت است که این امر مستلزم مطالعه و شناخت کامل جنبه های مختلف مرتبط می باشد. منافع عمده حاصل از درآمدهای ارزی گاز می تواند ناشی از صادرات گاز طبیعی، صادرات محصولات پتروشیمی که خوراک آنها گاز است، افزایش صادرات نفت خام ناشی از تزریق گاز به میادین نفتی و یا افزایش صادرات فرآورده های نفتی ناشی از جایگزینی مصرف داخلی گاز طبیعی باشد. بنابراین مطالعه و شناخت علمی و تدوین مدل اقتصادی برای هر کدام از بخشهای فوق از اهمیتی خاص برخوردار است.

مصرف گاز طبیعی در کشورهای مختلف دنیا به خصوص کشورهای صنعتی و در حال توسعه طی سالهای اخیر از رشد چشم گیری برخوردار بوده و بر اساس پیش بینیهای مؤسسات معتبر بین المللی طی دهه های آینده از شتاب بیشتری برخوردار خواهد بود. روند رو به رشد تقاضای جهانی گاز و پراکندگی جغرافیایی ذخایر مهم گازی دنیا و کشورهای عمده مصرف کننده گاز دنیا و مباحث فنی مربوط به انتقال گاز، تجارت بین المللی این ماده مهم تامین کننده انرژی را از پیچیدگی بسیاری برخوردار نموده است. بازارهای مختلف دنیا که عمده ترین آنها شامل بازار گاز امریکا، اروپا، جنوب شرق آسیا و هند و چین می باشند، هر کدام دارای ویژگیها و مشخصات خاص خود هستند و لذا تغییرات و تحولاتی که در هر کدام از آنها انجام گرفته و یا چشم انداز انجام آن وجود دارد اثرات خاص خود را بر قیمتهای بین المللی گاز خواهد داشت. امروزه اعتقاد بر این است که پروژه های صادرات گاز طبیعی به خصوص برای کشورهایی که تازه می خواهند به این عرصه وارد شوند از ارزش اقتصادی کمتر و ریسک بیشتری برخوردار است و به همین دلیل با توجه به این که بازار از عرضه کنندگان زیادی برخوردار است و شاهد افزایش روزافزون رقابت می باشیم، پیشنهاد می کنند که عرضه کنندگان جدید با احتیاط بیشتری اقدام به انعقاد قرار داد های بلند مدت نمایند.

افزایش شدید قیمت نفت خام و چشم انداز مثبت ادامه این روند بیانگر تحول ساختاری در بازار بین المللی انرژی است. از آن جا که در فرمولهای قیمت گذاری گاز عمدتاً از قیمت نفت خام شاخص به عنوان قیمت پایه استفاده می شود (که البته با محدودیتهای کف و سقف همراه است)، و از طرف دیگر

1. BP Statistical Review 2006

برای کشوری مانند ایران که هم از نظر ذخایر نفتی و هم از نظر ذخایر گازی، غنی است و مباحث افزایش ضریب بازیافت از طریق تزریق گاز به میادین نفتی مطرح می باشد، انعقاد قراردادهای خرید و فروش بلند مدت گاز باید با مطالعات دقیق انجام گیرد.

درآمدهای ارزی ناشی از افزایش ضریب بازیافت به علت تزریق گاز به میادین نفتی، با توجه به افزایش قیمت‌های جهانی نفت خام از اهمیتی ویژه برخوردار است و لذا شناخت تابع درآمد ارزی مربوط به این قسمت، اهمیت و پیچیدگی زیادی را داراست. این مهم، اولاً نیازمند مطالعات فنی مخازن نفت و گاز کشور و ثانیاً برآورد مدل پیش بینی کننده قیمت‌های نفت خام می باشد.

درآمدهای ارزی حاصل از فروش محصولات پتروشیمی نیز بخش دیگری از منافع ارزی گاز طبیعی است. تنوع وسیع محصولات پتروشیمی و گسترش روزافزون استفاده از این محصولات در حوزه های مختلف صنعتی و غیر صنعتی، سرمایه گذاری در طرح‌های پتروشیمی را از سوددهی مناسبی برخوردار نموده است. ذخایر گازی بسیار کشورمان باعث شده است که توسعه صنایع پتروشیمی بر اساس خوراک گاز مد نظر قرار گیرد. بر این اساس تخصیص بهینه گاز طبیعی به این بخش از صنعت به منظور دست یابی به بهترین منافع از اهمیت خاص برخوردار است.

در این تحقیق با توجه به ساختار موضوع، ابتدا به تشریح الگوی کلی که برای پرداختن به مساله مناسب است، پرداخته و در ادامه نحوه کاربرد الگو را بیان خواهیم نمود. محدودیت ذخایر گازی و تنوع فرصت‌های مختلف برای تخصیص گاز طبیعی، استفاده از تکنیک بهینه سازی سبد دارایی مارکوفیتز را برای این منظور مناسب می نماید. با استفاده از این روش، سرمایه گذار سبدهای دارایی کارآمد که حداکثر ارزش را در ریسک‌های مختلف ایجاد می کنند، به دست می آورد. مجموعه این سبدهای دارایی کارآمد، منحنی و تابع مرز کارآمدی را ایجاد می کنند.

سرمایه گذاران معمولاً دیدگاه‌ها و انتظارات متفاوتی از آینده دارند، بنابراین برآوردهای آنها از بازدهی انتظاری و ریسک‌ها و ناطمینانی های سرمایه گذاری متفاوت است. مدل قیمت گذاری بازاری دارایی (CAPM)، یک رابطه ساده بین بازدهی انتظاری و ریسک سرمایه گذاری در بازاری رقابتی را بیان می کند. به وسیله این روش سرمایه گذار می تواند با ارزش گذاری قطعی تمام داراییهای ممکن خود، خط بازار سرمایه را به دست آورده و از تماس این خط با منحنی مرز کارآمدی ترکیب بهینه حاصل شود.

در این تحقیق پس از بیان مقدمه در قسمت دوم به مروری بر نظریه سبد دارایی و مدل قیمت گذاری بازاری دارایی می پردازیم. در بخش سوم با بیان صورت مساله که همان تخصیص بهینه گاز طبیعی به

گزینه های مختلف است، به چگونگی کاربرد این روش برای حل مساله و بالاخره در قسمت آخر به نتیجه گیری خواهیم پرداخت.

مروری بر نظریه بهینه سازی سبد دارایی و مدل قیمت گذاری بازاری دارایی

نظریه بهینه سازی سبد دارایی یک روش نوین تحلیل سرمایه گذاری است که اقتصاد دان معروف مکتب شیکاگو، هری مارکوویتز، برنده جایزه نوبل اقتصاد در سال ۱۹۹۰ آن را مطرح کرد. در این نظریه هری مارکوویتز به دنبال ارائه روشی برای انتخاب بهترین ترکیب سرمایه گذاری است که از بالاترین کارایی برای سرمایه گذار برخوردار باشد. این تکنیک به سرمایه گذار کمک کند که در مواجهه با فرصتهای متنوع سرمایه گذاری، ترکیب یا سبدهای را انتخاب کند که نسبت به تمام سبدهای دیگر با ارزش اقتصادی یکسان از ریسک کمتری برخوردار باشد؛ یا نسبت به تمام سبدهای دیگر با ریسک یکسان از بازدهی اقتصادی بیشتری برخوردار باشد. این تئوری که اولین بار در بازارهای خرید و فروش سهام مورد استفاده قرار گرفت، این امکان را به سرمایه گذار می دهد که به سبدهای متنوعی از سهام دست یابد که بالاترین کارایی را داشته باشند. مجموعه این سبدها منحنی مرز کارآمدی سرمایه گذار را ایجاد می کنند، که بیانگر حداکثر بازدهیهای اقتصادی در ریسکهای مختلف است.

برای انجام یک فعالیت سرمایه گذاری، ویژگیهای ذاتی فرد سرمایه گذار و همچنین مشخصات فرصت سرمایه گذاری در یک مجموعه قرار گرفته و بر آن اساس تصمیم سرمایه گذاری اتخاذ می گردد. نقطه تماس منحنی مرز کارآمدی بر منحنی بی تفاوتی با بالاترین درجه مطلوبیت، نقطه بهینه برای سرمایه گذاری محسوب می شود.

مدل قیمت گذاری بازاری دارایی (CAPM)، یک رابطه ساده بین بازدهی انتظاری و ریسک سرمایه گذاری در یک بازار رقابتی را بیان می کند. این مدل مبتنی بر چند فرض اساسی در مورد رفتار سرمایه گذار و شرایط بازار است. این فرضها عبارتند از:

الف- تمام سرمایه گذاران ریسک گریز بوده و شاخص ارزیابی ریسک نیز انحراف معیار بازدهیهای انتظاری سبدهای دارایی است.

ب- تمام سرمایه گذاران از افق زمانی یکسانی برای سرمایه گذاری برخوردارند.

پ- تمام سرمایه گذاران برآوردهای ذهنی همسان از بازدهی و ریسک سرمایه گذاریها دارند.

ت- سرمایه گذاران می توانند در یک فرصت سرمایه گذاری بدون ریسک با نرخ بهره مشخص،

سرمایه گذاری نمایند و در این نرخ بهره می توانند به هر میزان وام دهند و یا قرض دریافت کنند. ث- تمام فرصتهای سرمایه گذاری کاملاً قابل تقسیم هستند و هیچ گونه هزینه مبادلاتی، یا مالیاتی و یا محدودیت فروش در کوتاه مدت ندارند.

ج- اطلاعات به صورت آزاد بوده و در اختیار همه افراد قرار می گیرد.

نمودار ۱ مجموعه فرصتهای سبدهای دارایی ریسکی را همراه با دارایی بدون ریسک F نشان می دهد. سرمایه گذار X علاوه بر سرمایه گذاری در سبد دارایی C می تواند سرمایه گذاری بهتری در M انجام دهد و همزمان بخشی از سرمایه خود را در نرخ بهره بدون ریسک قرض دهد تا ضمن رسیدن به منحنی بی تفاوتی بالاتری در M روی خط FM قرار بگیرد.

همین طور سرمایه گذار Y علاوه بر سرمایه گذاری در سبد دارایی D ، می تواند در نرخ بهره بدون ریسک قرض گرفته و ضمن سرمایه گذاری در M به منحنی بی تفاوتی بالاتر در نقطه M_2 بر روی خط FM برسد.

در حقیقت تمام سرمایه گذاران با انتخاب M و با حرکت به سمت بالا و پایین خط FM تا این که بر بالاترین منحنی بی تفاوتی در دسترس خود مماس شوند، مطلوبیت خود را حداکثر می نمایند. مجموعه سبدهای دارایی کارآمد، که بالاترین بازدهی انتظاری را برای سطح معینی از ریسک ایجاد می کنند، تمام نقاط موجود بر روی خطی مستقیم خواهند بود که از F, M می گذرند. این تئوری جداسازی^۱ خاص اولین بار توسط جیمز توبین در سال ۱۹۵۸ ارائه گردید.

از آن جا که هیچ سرمایه گذاری هیچ سبد دارایی ریسکی غیر از M را حفظ نخواهد کرد، و همچنین تمام سهام توسط یک یا چند سرمایه گذار نگه داری خواهند شد، به این معنی است که، M باید شامل تمام سهام به نسبت ارزش بازاری آنها باشد. بنابراین بازدهی انتظاری حاصل از سبد دارایی M که به وسیله $E(npv_m)$ مشخص می گردد، معادل میانگین وزنی بازدهی انتظاری تمام سهام موجود در بازار است.

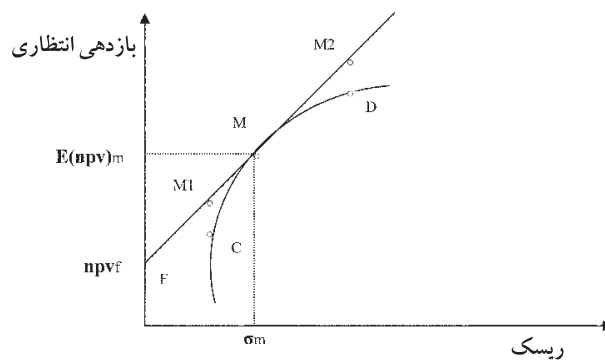
خط FM که به عنوان خط بازار سرمایه^۲ شناخته می شود، خطی مستقیم است با شیب $\frac{\{E(npv_m) - npv_f\}}{\sigma_m}$ و عرض از مبدا npv_f . بنابراین معادله خط بازار سرمایه به صورت زیر است:

$$E(npv_e) = npv_f + \left\{ \frac{E(npv_m) - npv_f}{\sigma_m} \right\} \sigma_e \quad (1)$$

1. Separation Theorem

2- Capital Market Line

که e بیانگر یک سبد دارایی کارآمد است.

نمودار (۱)

که e بیانگر یک سبد دارایی کارآمد است.

حال فرض می‌کنیم که S یک سبد دارایی متشکل از تنها یک دارایی ریسکی i و سبد دارایی بازاری M است. همچنین فرض می‌کنیم که α نسبت ارزش سرمایه گذاری در i و $1-\alpha$ سهم سرمایه گذاری سبد دارایی S برای M است. اگر ترکیبات ممکن از M و i (که S را تشکیل می‌دهند) رسم شوند، شیب خط حاصله در فضای ریسک بازدهی به صورت:

$$\frac{\partial E(npv_s)}{\partial \sigma_s} = \frac{\partial E(npv_s) / \partial \alpha}{\partial \sigma_s / \partial \alpha} \quad (2)$$

خواهد بود. حال با فرض:

$$E(npv_s) = \alpha E(npv_i) + (1-\alpha)E(npv_m)$$

$$\sigma_s = \left\{ \alpha^2 \sigma_i^2 + (1-\alpha)^2 \sigma_m^2 + 2\alpha(1-\alpha)\sigma_{im} \right\}^{1/2}$$

خواهیم داشت:

$$\frac{\partial E(npv_s)}{\partial \alpha} = E(npv_i) - E(npv_m)$$

و

$$\frac{\partial \sigma_s}{\partial \alpha} = \frac{1}{2} \left\{ \alpha^2 \sigma_i^2 + (1-\alpha)^2 \sigma_m^2 + 2\alpha(1-\alpha)\sigma_{im} \right\}^{-1/2} \times$$

$$\{2\alpha\sigma_i^2 - 2(1-\alpha)\sigma_m^2 + 2\sigma_{im} - 4\alpha_{im}\}$$

حال اگر فرض کنیم که $\alpha = 0$:

$$\left. \frac{\partial E(npv_s)}{\partial \alpha} \right|_{\alpha=0} = E(npv_i) - E(npv_m) \quad (3)$$

$$\left. \frac{\partial \sigma_s}{\partial \alpha} \right|_{\alpha=0} = \frac{\sigma_{im} - \sigma_m^2}{\sigma_m} \quad (4)$$

باید توجه کرد که اگر $\alpha = 0$ ، S همان سبد دارایی بازاری M است. با جای گذاری معادلات ۳ و ۴ در معادله ۲ می توانیم شیب تابع را در نقطه M به دست بیاوریم.

$$\frac{E(npv_i) - E(npv_m)}{(\sigma_{im} - \sigma_m^2) / \sigma_m} = \frac{E(npv_m) - npv_f}{\sigma_m}$$

بنابراین:

$$E(npv_i) = npv_f + \frac{\sigma_{im}}{\sigma_m^2} \{E(npv_m) - npv_f\}$$

و یا:

$$E(npv_i) = npv_f + \beta_i \{E(npv_m) - npv_f\} \quad (5)$$

که:

$$\beta_i = \frac{\sigma_{im}}{\sigma_m^2}$$

معادله ۵ که خط بازار سهام^۱ نامیده می شود، نتیجه اصلی CAPM است. این معادله رابطه بین بازدهی انتظاری یک سهم و ریسک آن سهم را نشان می دهد، که توسط β معین می گردد. هرچه β بزرگتر باشد به مفهوم بیشتر بودن بازدهی انتظاری سهم بوده و جذب بیشتر سرمایه گذاری را می طلبد. عبارت $E(r_m) - r_f$ پاداش ریسک بازار^۲ نامیده می شود. این فرمول بندی معادله ۶ توسط شارپ (۱۹۶۴) ولیتر (۱۹۶۵) ارائه گردید.

1. Securities Market Line

2. Market Risk Premium

کاربرد الگو

در این بخش سعی می شود با طرح مساله تخصیص گاز طبیعی استخراج شده از میدان گازی پارس جنوبی که تقریباً نیمی از ذخایر گازی کشور را شامل می شود، با کاربرد نظریه مدیریت سبب دارایی مارکویتز و مدل قیمت گذاری بازاری دارایی و با نگاهی واقع بینانه به تمام پروژه های صادرات گاز به کشورهای خارجی، تزریق گاز به میادین نفتی به منظور ازدیاد برداشت نفت خام، پتروشیمی با خوراک گاز طبیعی به حل آن پرداخت.

هر کدام از پروژه هایی که در این الگو مورد بررسی و مطالعه قرار می گیرند، به طور بالقوه به عنوان یک دارایی با بازدهی اقتصادی و ریسک مربوطه محسوب می شوند. پیوست شماره ۱ تمام پروژه های مورد مطالعه در این تحقیق را نشان می دهد. تمام این پروژه ها دارای دو ویژگی عمده اند. اولاً از نظر هزینه ای، تمامی این پروژه ها بسیار سرمایه برند، بگونه ای که عمدتاً برای ساخت و اجرای آنها، هزینه سرمایه ای (Capex) بسیاری لازم خواهد بود. این مقدار بسیار سنگین هزینه سرمایه ای در یک دوره عموماً چهار ساله اول طرح انجام می شود. در تمام محاسبات نحوه توزیع هزینه سرمایه ای در مراحل ساخت و اجرای طرح، در این دوره چهار ساله به صورت توزیع نرمال فرض شده است.

درآمد حاصل از پروژه پس از آغاز بهره برداری (از سال پنجم) شروع شده و تا انتهای یک دوره عموماً سی ساله که بهره برداری از طرح ادامه دارد و جریان نقدی درآمدی ایجاد می کند، ادامه خواهد داشت. فرض کنیم می خواهیم گاز طبیعی استخراج شده از میدان گازی پارس جنوبی را به نسبت X_1 ، X_2 و X_3 بین پروژه های مختلف صادرات گاز، پتروشیمی با خوراک گاز و تزریق به میادین نفتی، به گونه ای اختصاص دهیم که، به حداکثر ارزش انتظاری حال خالص در دامنه ریسکهای مختلف دست یابیم؛ یعنی:

$$Max.: E(npv)^T = \sum_{i=1}^3 x_i npv_i$$

S.T :

$$St.Dev.^T = A$$

که $E(npv)^T$ ارزش حال خالص انتظاری مجموع ترکیب پروژه ها و $St.Dev.^T$ انحراف معیار سبب ترکیب پروژه هاست که شاخص ریسک قلمداد می شود و A حداکثر مقدار ریسک مجاز در هر سناریو است. در پروژه های نفت و گاز، جریانهای هزینه ای و درآمدی در یک دوره طولانی ایجاد می شوند، لذا همواره دستخوش نوسانات متغیرهای تاثیر گذار و ریسکهای متعددی خواهند بود. بنابراین برآورد هرچه

دقیقتر شاخصهای مناسبی که بیانگر ریسک و بازدهی هر پروژه باشند، از جمله محاسبات میانگین و انحراف معیار در هر کدام از پروژه های مورد مطالعه در این مقاله از اهمیت بسیاری برخوردار است. در این مساله برای محاسبه ارزش حال خالص هر پروژه از فرمول NPV استفاده می کنیم.

$$NPV_i = \sum_{t=0}^n \frac{R_{it} - C_{it}}{(1+r)^t}$$

که R_{it} درآمد نقدی حاصل از پروژه i ام در سال t ام، C_{it} جریان نقدی مجموع هزینه های سرمایه ای و عملیاتی برای پروژه i ام در سال t ام، r نرخ تنزیل است که به صورت برونزا تعیین شده و برای تمام پروژه ها یکسان فرض می شود. t نیز دوره زمانی بهره برداری است که معادل ۳۰ سال فرض می شود. برای محاسبه ارزش انتظاری و ریسک هر پروژه صادرات گاز و در نهایت گروه پروژه های صادرات گاز، با توجه به نوسانهای گریز ناپذیر در متغیرهای موثر بر اقتصاد پروژه و به منظور دست یابی به برآورد دقیقتر، شش سناریو برای روند قیمت گاز طبیعی یعنی $P_{it}^{E1}, P_{it}^{E2}, P_{it}^{E3}, P_{it}^{E4}, P_{it}^{E5}, P_{it}^{E6}$ با درصد احتمال وقوع $q_i^{E1}, q_i^{E2}, q_i^{E3}, q_i^{E4}, q_i^{E5}, q_i^{E6}$ و سه سناریو برای هزینه های ساخت و اجرای تاسیسات پروژه ها، یعنی $C_i^{E1}, C_i^{E2}, C_i^{E3}$ با درصد احتمال وقوع $f_i^{E1}, f_i^{E2}, f_i^{E3}$ و همچنین سه سناریو برای مقدار در دامنه مقدار گاز مورد نظر برای آن پروژه، یعنی $Q_i^{E1}, Q_i^{E2}, Q_i^{E3}$ با درصد احتمال وقوع $b_i^{E1}, b_i^{E2}, b_i^{E3}$ در نظر می گیریم. بنابراین ۵۴ سناریوی ترکیبی خواهیم داشت که در هر سناریو ارزش حال خالص پروژه از رابطه فوق به دست می آید. بنابراین با داشتن ۵۴ مقدار برای NPV و با درصد احتمال رخدادهای متفاوت، میانگین NPV کلی برای پروژه i ام به صورت زیر محاسبه خواهد شد:

$$NPV_i^E = \sum_{k=1}^{54} \sum_{j=1}^6 \sum_{l=1}^3 \sum_{y=1}^3 NPV_i^{Ek} \cdot q_i^{Ej} \cdot f_i^{El} \cdot b_i^{Ey}$$

میانگین وزنی NPV_i^E پروژه ها به عنوان ارزش اقتصادی گروه پروژه های صادرات گاز محسوب می گردد. همچنین انحراف معیار ارزش اقتصادی این پروژه ها به عنوان معیاری برای شاخص ریسک دارایی به صورت زیر محاسبه می گردد:

$$S.D_i^E = \sqrt{\frac{\sum_{j=1}^N (NPV_i^{Ej} - NPV_i^E)^2}{N-1}} \quad (9)$$

به همین ترتیب E(NPV) و شاخص انحراف معیار برای گروه پروژه های پتروشیمی با خوراک گاز با فرض شش سناریو برای روند قیمت محصولات پتروشیمی یعنی $P_{ut}^{p1}, P_{ut}^{p2}, P_{ut}^{p3}, P_{ut}^{p4}$ ، P_{ut}^{p5} و P_{ut}^{p6} با درصد احتمال وقوع $q_{ut}^{p1}, q_{ut}^{p2}, q_{ut}^{p3}, q_{ut}^{p4}, q_{ut}^{p5}$ و q_{ut}^{p6} و همچنین سه سناریو برای هزینه ساخت طرحهای پتروشیمی یعنی $C_{ut}^{p1}, C_{ut}^{p2}, C_{ut}^{p3}$ با درصد احتمال وقوع $f_{ut}^{p1}, f_{ut}^{p2}, f_{ut}^{p3}$ در مجموع با ۱۸ سناریوی ترکیبی به صورت زیر خواهد بود:

$$NPV_u^P = \sum_{k=1}^{18} \sum_{l=1}^6 \sum_{s=1}^3 NPV_u^{Pk} \cdot f_u^{Ps} \cdot q_u^{Pl}$$

$$S.D_u^P = \sqrt{\frac{\sum_{k=1}^N (NPV_u^{Pk} - NPV_u^P)^2}{N-1}} \quad (10)$$

همچنین E(NPV) و شاخص انحراف معیار برای گروه پروژه های تزریق گاز با فرض شش سناریو برای روند قیمت نفت خام یعنی $P_{jt}^{11}, P_{jt}^{12}, P_{jt}^{13}, P_{jt}^{14}, P_{jt}^{15}, P_{jt}^{16}$ با درصد احتمال وقوع $q_{jt}^{11}, q_{jt}^{12}, q_{jt}^{13}, q_{jt}^{14}, q_{jt}^{15}, q_{jt}^{16}$ و همچنین سه سناریو برای هزینه های ساخت تاسیسات یعنی $C_{jt}^{11}, C_{jt}^{12}, C_{jt}^{13}$ با درصد احتمال وقوع $f_{jt}^{11}, f_{jt}^{12}, f_{jt}^{13}$ و همچنین سه سناریو برای ضریب بازیافت ثانویه (مقدار نفت خام از دیاد برداشت شده ناشی از تزریق گاز طبیعی) یعنی $Q_{jt}^{11}, Q_{jt}^{12}, Q_{jt}^{13}$ با درصد احتمال وقوع $g_{jt}^{11}, g_{jt}^{12}, g_{jt}^{13}$ و با ۵۴ سناریوی ترکیبی از رابطه زیر به دست می آید:

$$NPV_j^I = \sum_{k=1}^{54} \sum_{h=1}^3 \sum_{l=1}^6 \sum_{s=1}^3 NPV_j^{Ik} \cdot f_j^{Is} \cdot g_j^{Ih} \cdot q_j^{Il}$$

$$S.D_j^I = \sqrt{\frac{\sum_{k=1}^N (NPV_j^{Ik} - NPV_j^I)^2}{N-1}} \quad (11)$$

بر این اساس و با توجه به اطلاعات ارائه شده در پیوست شماره ۱، نتایج محاسبات برای ارزش انتظاری حال خالص به میلیون دلار، به عنوان شاخص بازدهی اقتصادی و انحراف معیار، به عنوان شاخص ریسک برای گروه پروژه های سه گانه صادرات گاز، پتروشیمی و تزریق به میادین نفتی در پنج سناریوی مقدار کل گاز ۱۰۰، ۲۰۰، ۳۰۰، ۴۰۰ و ۵۰۰ میلیون متر مکعب در روز (م م م ر)، در جدول شماره (۱) ارائه شده است.

جدول (۱) شاخصهای بازدهی اقتصادی و ریسک گروه پروژه ها

مقدار گاز		۱۰۰ م م م		۲۰۰ م م م		۳۰۰ م م م		۴۰۰ م م م		۵۰۰ م م م	
نوع پروژه		انحراف معیار	E(NPV)	انحراف معیار	E(NPV)	انحراف معیار	E(NPV)	انحراف معیار	E(NPV)	انحراف معیار	E(NPV)
پروژه های صادرات گاز		۲۸۰۴	۴۷۵۱	۲۸۰۰	۴۹۱۳	۳۰۶۷	۵۰۲۹	۳۱۲۲	۵۴۵۷	۳۲۹۸	۵۵۲۱
پروژه های پتروشیمی		۸۳۵	۸۶۴	۸۷۰	۸۸۵	۹۵۲	۹۵۷	۱۱۱۲	۱۱۲۲	۱۲۰۷	۱۲۳۵
پروژه های تزریق گاز		۲۰۲۲	۳۰۱۷	۲۱۱۸	۳۲۱۵	۲۳۱۷	۳۴۲۰	۲۴۷۷	۳۴۸۴	۲۸۲۱	۳۶۲۱

برای انجام محاسبات بهینه سازی تخصیص گاز طبیعی به گزینه های مختلف از برنامه رایانه ای که به همین منظور در محیط نرم افزاری Matlab نوشته شده است، استفاده می شود. برنامه مزبور و جداول حاوی نتایج محاسبات که ترکیبات مختلف کارآمد (سبدهای دارایی کارآمد^۱) از گروههای سه گانه پروژه ها را در ریسکهای مختلف و در سناریوهای پنج گانه نشان می دهد، در پیوست شماره ۲ آمده است. همچنین مجموعه نمودار شماره ۲ منحنی مرز کارآمدی این مساله را برای مقادیر مختلف نشان می دهد.

با انجام رگرسیون بازدهیهای سبدهای کارآمد بر ریسکهای آنها، تابع مرز کارآمدی برای مقادیر مختلف

گاز طبیعی، به صورت زیر به دست می آید:

$$E(npv) = -147173 + 1234 * St.Dev.^{1/2} \quad R^2 = 0.96 \quad \text{مقدار گاز } 100 \text{ م م م}$$

$$E(npv) = -327329 + 1845 * St.Dev.^{1/2} \quad R^2 = 0.96 \quad \text{مقدار گاز } 200 \text{ م م م}$$

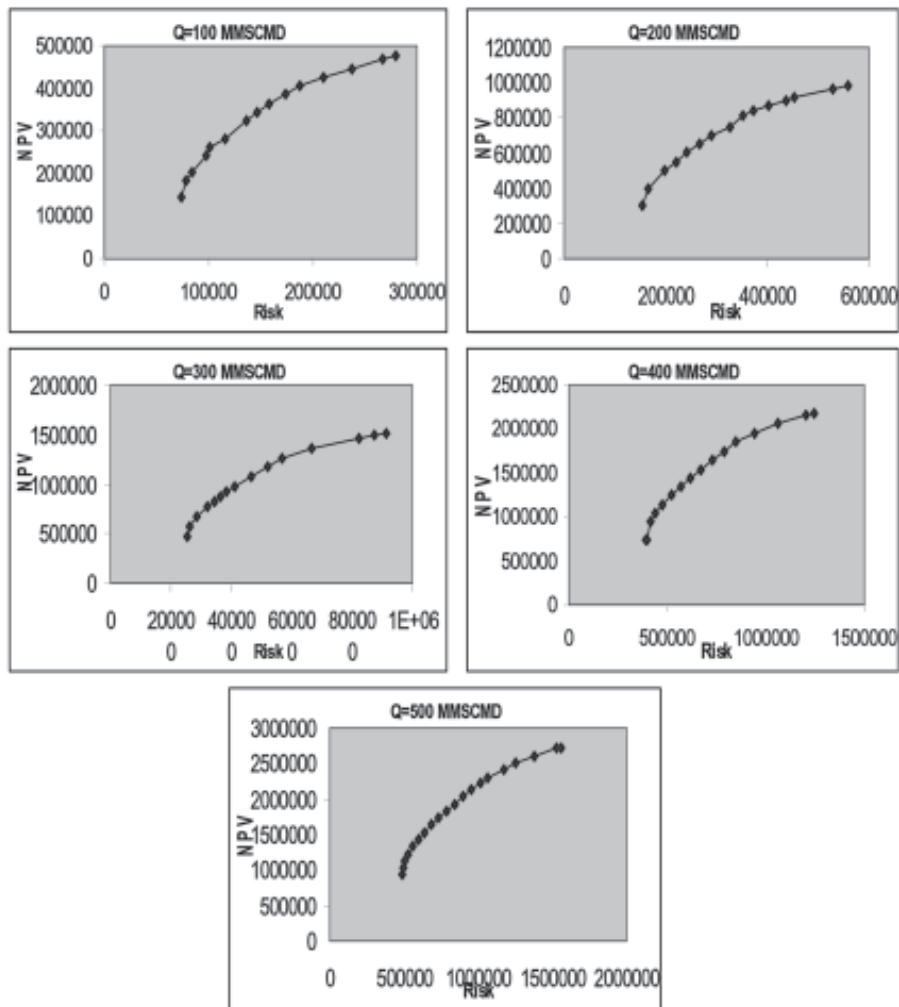
$$E(npv) = -455515 + 2152 * St.Dev.^{1/2} \quad R^2 = 0.96 \quad \text{مقدار گاز } 300 \text{ م م م}$$

$$E(npv) = -876527 + 2862 * St.Dev.^{1/2} \quad R^2 = 0.96 \quad \text{مقدار گاز } 400 \text{ م م م}$$

$$E(npv) = -1033651 + 3144 * St.Dev.^{1/2} \quad R^2 = 0.97 \quad \text{مقدار گاز } 500 \text{ م م م}$$

از طرف دیگر برای به دست آوردن خط بازار سرمایه، باید عرض از مبدأ و شیب آن را به دست بیاوریم. عرض از مبدأ ارزش حال مقدار دارایی بدون ریسک سرمایه گذار است که در این حالت معادل ارزش ذاتی کل گاز تخصیص داده شده به تمام پروژه ها در کل دوره ۳۰ ساله بهره برداری آنهاست. این رقم با فرض ارزش ذاتی ۰/۸۸ سنت بر هر متر مکعب گاز و روزانه ۱۰۰، ۲۰۰، ۳۰۰، ۴۰۰ و ۵۰۰ میلیون متر مکعب برای ۳۴۰ روز در هر سال، تقریباً معادل ۹۴۰۰، ۱۸۸۰۰، ۲۸۲۰۰، ۳۷۶۰۰، ۴۷۰۰۰ میلیون دلار می شود. بنابراین تابع خط بازار سرمایه برای این مساله به صورت زیر خواهد بود:

1. Efficient Portfolios

نمودار (۲) منحنی مرز کارآمدی در سناریوهای مختلف مقدار گاز

$$E(npv) = 9400 + a_1 * St.Dev.$$

مقدار گاز ۱۰۰ م م م

$$E(npv) = 18800 + a_2 * St.Dev.$$

مقدار گاز ۲۰۰ م م م

$$E(npv) = 28200 + a_3 * St.Dev.$$

مقدار گاز ۳۰۰ م م م

$$E(npv) = 37600 + a_4 * St.Dev.$$

مقدار گاز ۴۰۰ م م م

$$E(npv) = 47000 + a_5 * St.Dev.$$

مقدار گاز ۵۰۰ م م م

طبق تعریف مدل CAPM، سبد بهینه، سبیدی است که از نقطه تماس خط بازار سرمایه و منحنی مرز

کارآمدی به دست می آید. به عنوان مثال، برای پیدا کردن مختصات نقطه بهینه با فرض ۱۰۰ میلیون متر مکعب گاز، دو شرط زیر باید برآورده شوند:

$$-147173 + 1234 * St.Dev.^{1/2} = 9400 + a_1 * St.Dev.$$

$$617 = St.Dev.^{1/2} * a_1$$

که در این صورت $St.Dev.=64397$. خواهد بود. همچنین در این حالت، بازدهی انتظاری تقریباً معادل ۱۶۵۹۷۳ بوده که معادل انتخاب سبد دارایی با ترکیب ۷۵ و ۱۶ و ۹ میلیون متر مکعب گاز برای به ترتیب پروژه های پتروشیمی، تزریق گاز و صادرات گاز است. جدول شماره ۷ ارقام محاسبه شده برای تمام سناریوهای مقدار را نشان می دهد.

جدول (۲) ترکیب سبدهای بهینه در سناریوهای مختلف

ترکیب (میلیون متر مکعب در روزگار طبیعی)			انحراف معیار	ارزش حال انتظاری (میلیون دلار)	مقدار کل گاز (میلیون متر مکعب در روز)
صادرات	تزریق	پتروشیمی			
۹	۱۶	۷۵	۶۴۳۹۷	۱۶۵۹۷۴	۱۰۰
۲۱	۳۳	۱۴۶	۱۴۰۶۲۸	۳۶۴۵۵۴	۲۰۰
۳۲	۵۱	۲۱۷	۲۰۲۰۹۴	۵۱۲۸۸۵	۳۰۰
۷۴	۷۴	۲۵۲	۴۰۸۰۶۹	۹۵۱۷۲۷	۴۰۰
۸۳	۸۸	۳۲۹	۴۷۲۵۷۰	۱۱۲۷۶۵۱	۵۰۰

نتایج

کاربرد تکنیکهای بهینه سازی سبدهای دارایی، علاوه بر بازار سهام در بخشهای دیگر و به خصوص در انتخاب پروژه های نفت و گاز روز به روز در حال گسترش است. در این تحقیق نیز با ارائه روشی ترکیبی از مدل بهینه سازی سبد دارایی و مدل قیمت گذاری دارایی سرمایه، به مساله برنامه ریزی برای تخصیص گاز طبیعی کشور به فرصتهای مختلف مصرف از جمله صادرات گاز، توسعه طرحهای پتروشیمی با خوراک گاز و تزریق به میادین نفتی، می پردازیم. محدودیت ذخایر گازی کشور و تنوع فرصتهای مختلف برای تخصیص گاز طبیعی، استفاده از تکنیک بهینه سازی سبد دارایی مارکویتز را برای این منظور مناسب می نماید. با استفاده از این روش، سرمایه گذار سبدهای دارایی کارآمد که حداکثر ارزش را در ریسکهای مختلف ایجاد می کنند، به دست می آورد. مجموعه این سبدهای دارایی کارآمد، منحنی و تابع مرز کارآمدی را ایجاد می کنند.

سرمایه گذاران معمولاً دیدگاهها و انتظارات متفاوتی از آینده دارند، بنابراین برآوردهای آنها از بازدهی انتظاری و ریسکها و ناطمینانیهای سرمایه گذاری متفاوت است. مدل قیمت گذاری بازاری دارایی (CAPM)، یک رابطه ساده بین بازدهی انتظاری و ریسک سرمایه گذاری در یک بازار رقابتی را بیان می کند. به کمک این روش سرمایه گذار می تواند با ارزش گذاری قطعی تمام داراییهای ممکن خود، خط بازار سرمایه را به دست آورده و از تماس این خط با منحنی مرز کارآمدی ترکیب بهینه به دست آورد. نتایج حاصل از محاسبات سبدهای دارایی کارآمد، نشان می دهند که چنانچه بازدهی انتظاری و ریسک بیشتری مد نظر سرمایه گذار باشد، مقدار گاز تخصیص داده شده به گروه پروژه های صادرات گاز بیش از مقدار گاز تخصیص داده شده به گروه پروژه های تزریق و پتروشیمی خواهد بود. در حالی که در تمام سناریوها، در ترکیب سبد دارایی بهینه، مقدار گاز طبیعی تخصیص داده شده به بخش پروژه های پتروشیمی بیشتر از بخشهای صادرات گاز و تزریق به میادین نفتی است. این نتیجه با توجه به این که نسبت ریسک به بازدهی انتظاری در گروه پروژه های پتروشیمی در مقایسه با دو گروه دیگر، کمتر است، و از طرف دیگر در این روش سرمایه گذار دارای رفتار ریسک گریزی است، بسیار منطقی است.

منابع و مآخذ

- 1- Adams, A., Philip Booth, David Bowie and Della Freeth, (2003), ?Investment Mathematics?, John Wiley & Sons Pub.
- 2- Ederington, L. H. (1986), ?Mean-variance as an approximation of expected utility maximization?, Working Paper 86 - 5, School of Business Administration, Washington University, St. Louis, Missouri.
- 3- Graves, Stephen, (2001), “ Introduction To Integer Linear Programming Warehouse Location“, <http://ocw.mit.edu>.
- 4- Jensen, J. T.,(2003), ?Flexibility in Natural Gas Supply and Demand. OECD/IEA. The LNG Revolution?, International Energy Agency, The Energy Journal 24, 1?45.
- 5- Markowitz, H. M. (1987), Mean-Variance Analysis in Portfolio Choice and Capital Markets, Basil Blackwell, paperback edition, Basil Blackwell,

1990.

6- M. Gallmeyer, R. Kaniel and S. Tompaidis (2002). Tax Management Strategies with Multiple Risky Assets, preprint.

7- Pesaran, M. H., A. K. Tahmiscioglu (2002) ?Maximum Likelihood Estimation of Fixed Effects Dynamic Panel Data Models Covering Short Time Periods? Journal of Econometrics 109, 107-150.

8- Rooney, Louise. New Structural Fund Programming: Laying the Foundations in Germany. European Policies Research Center, March 2000.

9- Simaan, Y. (1987), ?Portfolio selection and capital asset pricing for a class of nonspherical distributions of assets returns?, dissertation, Baruch College, The City University of New York.

10- V. DeMiguel and R. Uppal (2005). Portfolio investment with the exact tax basis via nonlinear programming. Management Science 51, 277-290.

پیوست (۱) پروژه های مختلف و اطلاعات محاسباتی

نام پروژه ها	گروه بندی اصلی	نوع پروژه ها
ایران- کویت	کشورهای حوزه خلیج فارس - خط لوله	۱- صادرات گاز
ایران- امارات		
ایران- عمان		
ایران- ترکیه	کشورهای منطقه اروپا- خط لوله ناباکو	
ایران- بلغارستان		
ایران- رومانی		
ایران- اتریش	جنوب شرق - خط لوله	
ایران- پاکستان		
ایران- هندوستان	جنوب شرق- گاز طبیعی مایع	
NIOC LNG- هندوستان و چین و کره جنوبی		

ادامه پیوست (۱)

نام پروژه‌ها	گروه بندی اصلی	نوع پروژه‌ها	
PARS LNG - اروپا	اروپا گاز طبیعی مایع	۲- تزریق گاز به میادین نفتی	
مارون- آسماری	مخازن گروه ۱- مجموع ظرفیت تولید ۱۶۷۷۳۱۸ بشکه در روز		
گچساران- آسماری و بنگستان			
کرنج- آسماری و پابده			
آغاچاری- آسماری			
بی بی حکیمه- آسماری و بنگستان			
پارسی- آسماری و کوپال- آسماری و پازنان- آسماری			
هفتکل- آسماری و نفت سفید- آسماری			مخازن گروه ۲ مجموع ظرفیت تولید ۱۴۲۴۹۷ بشکه در روز
مسجد سلیمان- آسماری و پرسیاه- آسماری و رامین- آسماری			
بینک- بنگستان و آب تیمور- ایلام			
آغاچاری- بنگستان و لالی- بنگستان و نفت سفید- بنگستان			
نرگسی- آسماری/جهرم و زیلابی- آسماری بالایی			
چلینگر- داریان/ فهلپان و گرنگان- داریان/ فهلپان و گرنگان- هیث/سورمه			
خویز- داریان/ گدوان			
گروه الفین ها		۳- پتروشیمی با خوراک گاز طبیعی	
متانول			
اوره و آمونیاک			

با توجه به تنوع زیاد پروژه‌ها و این که هر کدام در حوزه فعالیت شرکت‌های مختلف هستند، اطلاعات اولیه مورد نیاز برای انجام محاسبات، حتی الامکان از گزارشها و اطلاعات غیر محرمانه شرکتها و مراجع اطلاعاتی مرتبط جمع آوری شده است. جدول شماره (۲) تمام ارقام مورد نیاز برای محاسبه ارزش حال خالص و انحراف معیار ارزش حال پروژه‌ها را نشان می دهد.

اطلاعات جمع آوری شده در جدول شماره (۲) از مراجع اطلاعاتی مختلف و در بسیاری موارد برآورد شده اند. آمار مربوط به سناریوهای مختلف مقدار در پروژه های مختلف، با توجه به دامنه حداقل و حداکثر گاز مورد نیاز، ایجاد شده است. واضح است که هر چه تعداد این سناریوها بیشتر باشد، دقت برآورد نهایی برای ارزش خالص حال پروژه ها و انحراف معیار آنها بیشتر خواهد شد.

هزینه های سرمایه ای برای پروژه های صادرات گاز از گزارش داخلی برنامه ریزی سال ۱۳۸۴ شرکت ملی صادرات گاز و برای پروژه های پتروشیمی از گزارش مدیریت برنامه ریزی و توسعه پتروشیمی تحت عنوان «گزارش صنایع پتروشیمی جهان» تیرماه ۱۳۸۵ استخراج شده است. همچنین برای پروژه های تزریق گاز از مطالعات امکان سنجی انجام گرفته در شرکت ملی مناطق نفتخیز جنوب برای ظرفیتهای پایه استخراج شده و برای بقیه ظرفیتهای بر همین اساس از قاعده سرانگشتی شش دهم^۱ استفاده شده است. یعنی:

$$C_2/C_1 = (Q_2/Q_1)^{0.6} \quad (9)$$

برای ایجاد سناریوهای قیمت محصولات در پروژه های تزریق گاز از سناریوهای پیش بینی مؤسسات علمی مختلف در پایگاه اداره اطلاعات انرژی تحت عنوان پیش بینی قیمتها استفاده شده است.^۲ سناریوهای قیمت گاز در پروژه های صادرات گاز با توجه به فرمولهای قیمت گذاری در هر پروژه که عموماً قیمت گاز تابعی از قیمت نفت است، (این فرمولها در مرحله مذاکره بوده و محرمانه تلقی می شوند) و با لحاظ کف و سقف قیمت، برآورد شده اند. قیمتهای محصولات پتروشیمی نیز از پایگاه اینترنتی استخراج شده است.^۳ سناریوهای ضریب بازیافت نیز برای پروژه های تزریق معادل ۲، ۳ و ۵ درصد لحاظ شده است.^۴

1. Six Tenth Rule

2. Forecast Comparisons, www.eia.org, Annual Energy Outlook 2006.

3. www.polimerupdate.com

4. Carlsen, H., "Ira Improved Oil Recovery - Statoil's Perspectives" 2002.

جدول (۲) اطلاعات پروژه‌ها

شماره پروژه	سناریوهای مقدار گاز (م م م ر)	سناریوهای هزینه سرمایه‌ای (میلیون دلار)	سناریوهای قیمت محصول	سناریوهای ضریب بازیافت
۱	۳۰	۱۲۱۵ ، ۹۷۲	-۳،۸ -۳،۴	دولار بر میلیون بی تی یو
	۶۰	۱۴۵۸	-۵،۴ -۴،۶	
	۱۰۰	۱۸۴۰ ، ۱۴۷۲ ۲۲۰۸	۶،۱ -۵،۸	
۲	۳۰	۱۷۰۱ ، ۱۳۶۱	-۴،۴ -۳،۸	دولار بر میلیون بی تی یو
	۶۰	۲۰۴۱	-۶ -۵،۲	
	۱۰۰	۲۵۷۶ ، ۲۰۶۱ ۳۰۹۱	۰،۶ -۶،۲	
۳	۳۰	۱۳۳۵ ، ۱۰۶۹	-۴ -۳،۳	دولار بر میلیون بی تی یو
	۶۰	۱۶۰۲	-۴،۹ -۴،۴	
	۱۰۰	۲۰۲۴ ، ۱۶۱۹ ۲۴۲۹	۵،۹ -۵،۳	
۴	۵۰	۳۴۰۰ ، ۲۸۰۰ ۴۲۰۰	-۳،۴ -۳،۱ -۴،۲ -۳،۷ ۵ -۴،۶	
۵	۷۵	۵۱۰۰ ، ۴۲۰۰ ۶۳۰۰	-۴،۴ -۳،۸ -۶ -۵،۲ ۶،۴ -۶،۲	
۶	۱۶۴	-۴۶۵۰ -۳۸۰۰ ۵۹۰۰	-۳۰ -۲۷	دولار بر بشکه
	۲۵۰	-۶۱۲۳ -۴۸۹۰ ۷۸۲۵	-۴۰ -۳۶	
	۳۵۰	-۷۲۵۰ -۵۹۹۰ ۹۰۲۰	۵۲ -۴۴	
	۴۴۴	-۸۱۱۲ -۶۹۱۰ ۱۰۱۴۰		
	۱۴	-۱۰۸۰ -۸۷۰ ۱۲۶۰		
	۳۸	-۱۹۸۰ -۱۵۸۰ ۲۲۱۰		
۷				
۸	۵۰	-۱۳۲۵ -۱۰۵۰ ۱۵۷۵	۴۳۰ ، ۳۱۰ ۶۵۰ ، ۵۸۰ ۸۲۰ ، ۷۸۰	دولار بر تن
۹	۵۰	۳۳۰ -۲۷۵ -۲۲۰	۱۶۰ ، ۱۲۰ ۲۲۰ ، ۱۸۰ ۲۶۰ ، ۲۴۰	دولار بر تن
۱۰	۵۰	۳۹۰ -۳۲۵ -۲۶۰	۱۷۰ ، ۱۳۵ ۲۴۰ ، ۲۰۰ ۳۲۰ ، ۲۸۰	دولار بر تن

پیوست (۲) برنامه رایانه ای و جداول نتایج محاسبات

```

clc
close all
clear all
beta=900617;
C=[870 0 0
    0 2118 0
    0 0 2800];
d=[0; 0; 0;];
Aeq=[1 1 1];
Beq=[200];
A=[-885 -3215 -4913 ];
B=[-beta];
LB=[0 0 0 ];
UB=[200 200 200 ];
[X,Fvalue,R,EXITFLAG]=lsqlin(C,d,A,B,Aeq,Beq,LB,U
B);
X
Risk=sqrt(Fvalue)
Value=-X'*A'
EXITFLAG
    
```

جدول (۱) مقدار کل گاز ۱۰۰ میلیون متر مکعب در روز

انحراف معیار	ارزش حال انتظاری	ترکیب (میلیون متر مکعب)				پتروشیمی
		جمع	صادرات	تزریق	پتروشیمی	
۷۴۴۱۱	۱۴۲۹۳۰	۱۰۰	۷	۱۴	۷۹	۱
۷۸۶۲۹	۱۸۲۹۳۰	۱۰۰	۱۴	۲۰	۶۶	۲
۸۴۳۵۶	۲۰۲۹۳۰	۱۰۰	۲۰	۲۶	۵۴	۳
۹۷۸۳۷	۲۴۲۹۳۰	۱۰۰	۲۳	۳۰	۴۷	۴
۱۰۱۵۹۷	۲۶۲۹۳۰	۱۰۰	۲۶	۳۴	۴۰	۵
۱۱۵۹۶۰	۲۸۲۹۳۰	۱۰۰	۳۱	۳۵	۳۴	۶
۱۳۶۴۲۰	۳۲۲۹۳۰	۱۰۰	۳۷	۴۲	۲۱	۷
۱۴۷۰۳۳	۳۴۲۹۳۰	۱۰۰	۴۱	۴۵	۱۴	۸
۱۵۸۳۲۰	۳۶۲۹۳۰	۱۰۰	۴۵	۴۸	۷	۹
۱۷۴۲۱۰	۳۸۶۸۴۰	۱۰۰	۴۹	۵۱	۰	۱۰
۱۸۷۷۳۰	۴۰۶۸۴۰	۱۰۰	۶۰	۴۰	۰	۱۱
۲۱۰۰۴۰	۴۲۶۸۴۰	۱۰۰	۷۲	۲۸	۰	۱۲
۲۳۷۰۰۰	۴۴۶۸۴۰	۱۰۰	۸۴	۱۶	۰	۱۳
۲۶۷۲۲۰	۴۶۶۸۴۰	۱۰۰	۹۵	۵	۰	۱۴
۲۷۹۳۲۰	۴۷۵۷۲۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۰	۱۵

جدول (۲) مقدار کل گاز ۲۰۰ میلیون متر مکعب در روز

انحراف معیار	ارزش حال انتظاری	ترکیب (میلیون متر مکعب)			پتروشیمی	پتروشیمی
		جمع	صادرات	تزریق		
۱۵۴۶۹۰	۳۰۰۶۱۰	۲۰۰	۱۵	۲۷	۱۵۸	۱
۱۶۶۴۸۰	۴۰۰۶۱۰	۲۰۰	۳۲	۴۱	۱۲۷	۲
۱۹۷۶۷۰	۵۰۰۶۱۰	۲۰۰	۴۸	۵۶	۹۶	۳
۲۲۱۳۶۰	۵۵۰۶۱۰	۲۰۰	۵۴	۶۵	۸۱	۴
۲۴۰۸۴۰	۶۰۰۶۱۰	۲۰۰	۶۵	۷۰	۶۵	۵
۲۶۷۷۳۰	۶۵۰۶۱۰	۲۰۰	۷۴	۷۷	۴۹	۶
۲۹۰۷۰۰	۷۰۰۶۱۰	۲۰۰	۸۱	۸۵	۳۴	۷
۳۲۵۴۲۰	۷۵۰۶۱۰	۲۰۰	۸۹	۹۱	۲۰	۸
۳۵۰۹۸۰	۸۱۲۶۱۷	۲۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۰	۹
۳۷۲۶۱۰	۸۴۲۶۱۷	۲۰۰	۱۱۸	۸۲	۰	۱۰
۴۰۲۷۲۰	۸۷۲۶۱۷	۲۰۰	۱۳۵	۶۵	۰	۱۱
۴۳۶۹۵۰	۹۰۰۶۱۷	۲۰۰	۱۵۲	۴۸	۰	۱۲
۴۵۳۰۹۰	۹۱۲۶۱۷	۲۰۰	۱۵۹	۴۱	۰	۱۳
۵۲۷۶۴۰	۹۶۲۶۱۷	۲۰۰	۱۸۸	۱۲	۰	۱۴
۵۵۹۶۵۰	۹۸۱۷۹۷	۲۰۰	۲۰۰	۰	۰	۱۵

جدول (۳) مقدار کل گاز ۳۰۰ میلیون متر مکعب در روز

انحراف معیار	ارزش حال انتظاری	ترکیب (میلیون متر مکعب)			پتروشیمی	پتروشیمی
		جمع	صادرات	تزریق		
۲۵۳۹۱۰	۴۷۴۹۵۰	۳۰۰	۲۳	۴۰	۲۳۷	۱
۲۶۱۶۴۰	۵۷۴۹۵۰	۳۰۰	۳۸	۵۴	۲۰۸	۲
۲۸۴۶۸۰	۶۷۴۹۵۰	۳۰۰	۵۴	۶۹	۱۷۸	۳
۳۱۹۷۵۰	۷۷۴۹۵۰	۳۰۰	۷۰	۸۳	۱۴۷	۴
۳۴۶۷۳۰	۸۲۴۹۵۰	۳۰۰	۸۰	۹۰	۱۳۰	۵
۳۶۳۳۸۰	۸۷۴۹۵۰	۳۰۰	۸۵	۹۸	۱۱۷	۶
۳۸۴۹۲۰	۹۲۴۹۵۰	۳۰۰	۹۵	۱۰۴	۱۰۱	۷
۴۱۲۸۷۰	۹۷۴۹۵۰	۳۰۰	۱۰۱	۱۱۳	۸۷	۸
۴۶۶۳۴۰	۱۰۷۴۹۵۰	۳۰۰	۱۱۷	۱۲۷	۵۶	۹
۵۲۲۶۱۰	۱۱۷۴۹۵۰	۳۰۰	۱۳۲	۱۴۲	۲۶	۱۰
۵۶۹۶۷۰	۱۲۵۵۸۵۰	۳۰۰	۱۴۶	۱۵۴	۰	۱۱
۶۶۶۱۶۰	۱۳۵۵۸۵۰	۳۰۰	۲۰۵	۹۵	۰	۱۲
۸۲۲۸۹۰	۱۴۵۵۸۵۰	۳۰۰	۲۶۷	۳۳	۰	۱۳
۸۷۳۴۸۰	۱۴۹۵۸۵۰	۳۰۰	۲۸۳	۱۷	۰	۱۴
۹۱۳۷۲۰	۱۵۱۲۷۶۰	۳۰۰	۳۰۰	۰	۰	۱۵

جدول (۴) مقدار کل گاز ۴۰۰ میلیون متر مکعب در روز

انحراف معیار	ارزش حال انتظاری	ترکیب (میلیون متر مکعب)			پتروشیمی	پتروشیمی
		جمع	صادرات	تزریق		
۵۱۸۸۶۰	۱۲۴۳۳۶۰	۴۰۰	۱۲۶	۱۰۶	۱۶۸	۶
۵۶۶۳۰۰	۱۳۴۳۳۶۰	۴۰۰	۱۴۳	۱۱۷	۱۴۰	۷
۶۱۷۶۹۰	۱۴۴۳۳۶۰	۴۰۰	۱۶۰	۱۲۷	۱۱۳	۸
۶۷۲۱۲۰	۱۵۴۳۳۶۰	۴۰۰	۱۷۷	۱۳۸	۸۵	۹
۷۲۸۹۲۰	۱۶۴۳۳۶۰	۴۰۰	۱۹۴	۱۴۹	۵۷	۱۰
۷۸۷۵۶۰	۱۷۴۳۳۶۰	۴۰۰	۲۱۲	۱۵۹	۲۹	۱۱
۸۴۸۶۹۰	۱۸۵۵۲۷۰	۴۰۰	۲۳۰	۱۷۰	۰	۱۲
۹۴۰۸۶۰	۱۹۵۵۲۷۰	۴۰۰	۲۸۵	۱۱۵	۰	۱۳
۱۰۶۱۲۰۰	۲۰۵۵۲۷۰	۴۰۰	۳۳۵	۶۵	۰	۱۴
۱۲۰۵۸۰۰	۲۱۵۵۲۷۰	۴۰۰	۳۸۶	۱۴	۰	۱۵
۱۲۴۷۵۰۰	۲۱۸۱۹۹۹	۴۰۰	۴۰۰	۰	۰	۱۶

جدول (۵) مقدار کل گاز ۵۰۰ میلیون متر مکعب در روز

انحراف معیار	ارزش حال انتظاری	ترکیب (میلیون متر مکعب)			پتروشیمی	پتروشیمی
		جمع	صادرات	تزریق		
۴۸۷۷۵۰	۹۲۹۳۶۰	۵۰۰	۴۹	۶۶	۳۸۵	۱
۴۹۲۵۲۰	۱۰۲۹۳۶۰	۵۰۰	۶۶	۷۷	۳۵۷	۲
۵۰۶۵۷۰	۱۱۲۹۳۶۰	۵۰۰	۸۳	۸۸	۳۲۹	۳
۵۲۷۳۲۰	۱۲۲۹۳۶۰	۵۰۰	۱۰۱	۹۸	۳۰۱	۴
۵۵۹۲۷۰	۱۳۲۹۳۶۰	۵۰۰	۱۱۸	۱۰۹	۲۷۳	۵
۵۹۵۷۴۰	۱۴۲۹۳۶۰	۵۰۰	۱۳۵	۱۲۰	۲۴۵	۶
۶۳۷۵۹۰	۱۵۲۹۳۶۰	۵۰۰	۱۵۳	۱۳۰	۲۱۷	۷
۶۸۳۵۶۰	۱۶۲۹۳۶۰	۵۰۰	۱۶۹	۱۴۱	۱۹۰	۸
۷۳۳۱۳۰	۱۷۲۹۳۶۰	۵۰۰	۱۸۷	۱۵۱	۱۶۲	۹
۷۸۵۵۳۰	۱۸۲۹۳۶۰	۵۰۰	۲۰۴	۱۶۲	۱۳۴	۱۰
۸۴۰۲۴۰	۱۹۲۹۳۶۰	۵۰۰	۲۲۲	۱۷۳	۱۰۵	۱۱
۸۹۶۸۲۰	۲۰۲۹۳۶۰	۵۰۰	۲۳۹	۱۸۳	۷۸	۱۲
۹۵۴۹۸۰	۲۱۲۹۳۶۰	۵۰۰	۲۵۶	۱۹۴	۵۰	۱۳
۱۰۱۴۴۰۰	۲۲۲۹۳۶۰	۵۰۰	۲۷۴	۲۰۴	۲۲	۱۴
۱۰۶۲۱۰۰	۲۳۰۸۳۶۰	۵۰۰	۲۸۷	۲۱۳	۰	۱۵
۱۱۷۲۳۰۰	۲۴۰۸۳۶۰	۵۰۰	۳۳۸	۱۶۲	۰	۱۶
۱۲۴۸۹۰۰	۲۵۰۸۳۶۰	۵۰۰	۳۸۸	۱۱۲	۰	۱۷
۱۳۸۰۶۰۰	۲۶۰۸۳۶۰	۵۰۰	۴۳۹	۶۱	۰	۱۸
۱۵۲۹۴۰۰	۲۷۰۸۳۶۰	۵۰۰	۴۹۰	۱۰	۰	۱۹
۱۵۶۰۸۰۰	۲۷۲۸۳۶۰	۵۰۰	۵۰۰	۰	۰	۲۰